

Spojení vědou. Jedenáct badatelů za služby vědě převzalo čestné medaile

15.9.2022 - Zuzana Dupalová | Akademie věd České republiky

Slavnostní ceremoniál zahájila proslovem předsedkyně Akademie věd ČR Eva Zažímalová. Zdůraznila v něm podstatu vědecké práce, kterou je „přirozená potřeba poznávat svět a jeho zákonitosti“.

Ta stojí dle jejích slov i v jádru ducha Akademie věd. „Ducha, který si zakládá na tom, že abychom světu porozuměli, musíme jej soustavně poznávat. K tomuto poznání nedojdeme jinak nežli prostřednictvím zvědavosti, ochoty pokládat si nové otázky a překonávat překážky a pomocí trpělivé a systematické vědecké práce,“ řekla Eva Zažímalová.

Ceremoniál zahájila předsedkyně Akademie věd Eva Zažímalová.

Království za půdu

Ocenění *De scientia et humanitate optime meritis*, pomyslnou královnu čestných medailí, získal český půdní mikrobiolog se světovým renomé Miloslav Šimek z Ústavu půdní biologie a biogeochemie Biologického centra AV ČR. Dlouhodobě se specializuje na výzkum skleníkových plynů, které v půdách vytvářejí mikroorganismy a živočichové, a jejich uvolňování. Je autorem knih *Skleníkové plyny z půdy a zemědělství* a *Živá půda* a stojí také za putovní výstavou *Bez půdy to nepůjde*, již významně přispěl k popularizaci svého oboru. „Existence půdy je naprosto fascinující, tedy fakt, že se vůbec v přírodě vyvinula. Jen si představte, jaký by byl svět bez půdy,“ uvedl Miloslav Šimek již dříve v časopisu *A / Věda a výzkum*. Stejně jako si nelze představit svět bez půdy, nemůže si česká věda představit půdní biologii bez přínosu Miloslava Šimka.

Miloslav Šimek si na ceremoniálu převzal od Evy Zažímalové ocenění De scientia et humanitate optime meritis.

Různé prvky chemie

Medaili Jaroslava Heyrovského za zásluhy v chemických vědách získal Jiří Hanika z Ústavu chemických procesů AV ČR. Pro jeho práci ve sféře chemického reaktorového inženýrství, heterogenní katalýzy, organických technologií a petrochemie a farmaceutického inženýrství je typické napojení na průmysl. V poděkování neopomenul zmínit odkaz vědce, jehož jméno medaile nese. „Na Nobelovu cenu Jaroslava Heyrovského nominovali osmnáctkrát – a rovnou ve třech různých vědních oblastech, což jen dokazuje ohromnou šíři jeho záběru. Je mi proto ctí, že přebírám medaili s jeho jménem,“ řekl Jiří Hanika.

Totéž ocenění obdržel Antonín Vlček z Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR. Jeho „domácím“ vědním odvětvím je fotofyzika a fotochemie sloučenin přechodných kovů (platiny, manganu, železa a mědi), které se často vyskytují například v enzymech. Působí také na Queen Mary University of London, aktivně se stále věnuje i laboratorní práci.

Zářný fyzikální svět

Medaili Ernsta Macha za zásluhy ve fyzikálních vědách získali dvě vědecké osobnosti z Fyzikálního ústavu AV ČR – Jiří Chýla a Ivan Pelant.

Jiří Chýla se zabývá fyzikou elementárních částic a strukturou hmoty a síly mezi jejími základními stavebními prvky, především kvarky. Vedle vědecké práce se věnuje vědní politice a popularizaci

vědy. V letech 2006–2011 koordinoval Centrum částicové fyziky. „Padesát let, které jsem v Akademii věd prožil, bylo skvělých. Snad jsem svým dílem také přispěl k rozvoji fyziky i formování vědní politiky v letech, kdy to měla naše instituce těžké,“ poznamenal Jiří Chýla.

Ivan Pelant se soustřeďuje na luminiscenční jevy v pevných látkách a laserovou spektroskopií. Inicioval vybudování spektroskopické luminiscenční laboratoře s vysokým časovým rozlišením a zasloužil se o vývoj unikátních nanomateriálů. Je spoluautorem patentů a řešitelem grantů, spolupracoval se zahraničními pracovišti. Za knihu *Luminiscenční spektroskopie II* získal cenu Josefa Hlávky za vědeckou literaturu.

Čestné medaile získalo jedenáct vědců.

K Mendelovu jubileu

Medailí Gregora Johanna Mendela za zásluhy v biologických vědách ocenila Akademie věd ČR čtveřici vědců: Jana Kubečku z Hydrobiologického ústavu Biologického centra AV ČR, Františka Marce z Entomologického ústavu Biologického centra AV ČR, Karla Pracha z Botanického ústavu AV ČR a Michala Pravence z Fyziologického ústavu AV ČR.

Celoživotní práce Jana Kubečky se pojí s ichtyologií a ekologií ryb, zejména údolních nádrží a jezer. Založil také mezinárodní výzkumnou školu Fish Ecology Unit Hydrobiologického ústavu BC AV ČR. Od roku 2012 působí jako ředitel svého domovského ústavu. „Měl jsem štěstí a pracoval se spoustou skvělých kolegů, s nimiž jsme snad o trochu posunuli znalosti v našem oboru. Snažte se být čestní a spravedliví a budete i šťastní, jako jsem v tuto chvíli já,“ řekl Jan Kubečka při přebírání ceny.

František Marec se věnoval hlavně pohlavním chromozomům motýlů. Je uznávaným odborníkem na genetiku a cytogenetiku hmyzu. Pomohl také objevit prvního haploidního živočicha. „Jsem rád, že jsem ocenění získal v roce dvoustého výročí narození Gregora Mendela. Sám jsem navíc studoval v Brně a ještě si pamatuji, jak jsem ve cvičeních počítal hrášky,“ zavzpomínal.

Ekolog Karel Prach se zabývá změnami vegetace po jejím narušení a obnovou ekologických funkcí po zničení ekosystémů. Později se zaměřil také na ekologii říčních niv a invaze nepůvodních rostlin. Obdivuhodný je především jeho komplexní pohled na obor ekologie obnovy. Renomovaný vědec s nadsázkou řekl, že medaile se uděluje za celoživotní dílo, a dodal: „Věřím, že budu ve své práci pokračovat a lecčeho v obnově ekosystémů ještě dosáhneme.“

Michal Pravenec zkoumá, jaké genetické varianty způsobují běžné choroby, například cukrovku. V genetice komplexních znaků u zvířecích modelů si vybudoval mezinárodní uznání. V roce 2015 získal na výzkum, který zjišťuje, jak nadbytek soli způsobuje hypertenzi, jeden z nejvyšších grantů Akademie věd ČR – Akademickou prémie.

Ocenění vědci a představitelé Akademie věd ČR

Historickými změnami k rozvoji potenciálu

Nositelem medaile Bernarda Bolzana za zásluhy v matematických vědách se stal Martin Markl z Matematického ústavu AV ČR. Mezinárodních úspěchů dosáhl v algebře, geometrii, topologii a jejich aplikaci na matematickou fyziku. Jeho výsledky znají i nositelé Fieldsovy medaile, „Nobelovy ceny“ matematiky, je také nositelem prestižní Akademické prémie. „Třicet let jsem prožil v komunismu, nikam jsem nemohl vycestovat a čas jsem věnoval hlavně studiu,“ zavzpomínal Martin Markl na své badatelské začátky a dodal, že teprve po pádu železné opony mohl naplno rozvinout svůj vědecký potenciál. Podrobnosti o jeho výzkumu si můžete přečíst ve čtvrtletníku *A / Věda a výzkum*.

Medaili Františka Palackého za zásluhy v historických vědách převzal Miroslav Vaněk z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR. Věnuje se moderním dějinám a v českém prostředí zavedl metodu orální

historie. Roku 2000 založil Centrum orální historie, první takové pracoviště v postsocialistické Evropě, dva roky působil ve funkci prezidenta International Oral History Association. Jeho práci si můžete připomenout v článku *Sametové otazníky*, který vyšel v časopisu *A / Věda a výzkum*.

Je patrné, že medaile převzali vědci z různých koutů výzkumných disciplín, kterých je na pracovištích Akademie věd ČR celá „pestrá škála“, jak zmínila Eva Zažímalová. Stále znovu se nám ukazuje, že věda má schopnost nejen lidem sloužit, ale má především dar je spojovat, a to nejen jejich společnou účastí na ceremoniálech.

<https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Spojeni-vedou.-Jedenact-badatelu-za-sluzby-vede-prevzalo-cestne-medaile>